

V. 1 Jazyk a jazyková komunikace

V.1.1 Český jazyk a literatura

V.1.1. II 2. stupeň

V.1.1. II. 1 Charakteristika předmětu

Obsahové, časové a organizační vymezení

Ve vyučovacím předmětu Český jazyk a literatura získávají žáci dovednosti vyjádřit se spisovným jazykem správně, výstižně, slohově vhodně a pohotově v projevech ústních i písemných. Předmět jim rovněž pomáhá rozumět mluveným i písemným projevům jiných lidí.

Český jazyk a literatura rozvíjí všechny klíčové kompetence, především komunikativní. Vede žáka k vnímání a adekvátnímu užívání jazyka v konkrétních situacích. Přispívá k chápání jazyka jako prostředku porozumění a naslouchání druhým i sobě samému. Umožňuje orientaci v různých kontextech komunikace psané i mluvené, veřejné i soukromé. Vede žáky k poznání, že jazyk nemusí být pouze nástrojem porozumění, ale i manipulace, neboť prostřednictvím jazyka formujeme i formulujeme své myšlenky. Prostřednictvím analýzy textů podněcuje žáky k porozumění, vytváření souvislostí a respektování rozmanitých interpretačních pohledů. Předmět se podílí na výchově ke čtenářství a pisatelství, jež vybízí k formování vlastních názorů, osobnímu čtenářskému prožitku i k tvoření vlastních textů.

Výuka je organizována v každém ročníku v rozsahu 4 hodin týdně. Výjimku tvoří výuka v 6. ročníku, která je o jednu hodinu rozšířena, zejména pro propojení s výukou dějepisu v tématu bájí a pověstí. K výuce je přístupováno celostně, nedochází k striktnímu rozdělení na gramatickou, slohovou a literární část.

Předmět integruje několik průřezových témat – Mediální výchovu, Multikulturní výchovu, Výchovu k myšlení v evropských a globálních souvislostech.

Výchovné a vzdělávací strategie

Při práci s texty umožňuje práci ve skupinách i samostatně, rozdělujeme role s přihlédnutím k požadavkům a ke složení skupiny.

Formou otevřených otázek předkládáme podněty pro formulace hlavních myšlenek, prezentaci.

Poskytujeme žákům přístup k digitálním a jiným zdrojům, žáci zde informace vyhledají, digitálně zpracují, kombinují a prezentují. Poskytujeme žákům možnost využití digitálních učebních materiálů. Umožňujeme zpracování žákovských prací (texty, prezentace, ilustrace, ..) s využitím digitálních technologií.

Při prezentaci výsledků samostatné práce dbáme na dodržování všech stránek spisovného jazyka a kultivovaný projev, vycházíme z pravidel vypracovaných společně s žáky.

Na vhodných příkladech nabízíme žákům prostor k uvědomění si rozdílů mezi komunikací osobní a oficiální s důrazem na pochopení potřeby správného vyjadřování, upozorňuje na nebezpečí manipulace.

Sledujeme plnění úkolů a hodnotíme je podle předem stanovených kritérií, a to společně s žáky.

Střídáním činností předcházíme únavě, individuálním přístupem umožňujeme dosažení co nejlepšího výsledku a tím maximalizuje jejich šanci prožít úspěch.

Zařazuje hry a aktivity na rozvoj slovní zásoby s cílem zvolit jazykové prostředky vhodné pro danou situaci.

Formou slovního nebo písemného vyjádření umožňuje žákům projevit pocity, nálady, názory a postoje,

Ve čtenářských dílnách se věnujeme nejen rozvoji čtenářských dovedností, zamýšlíme se společně nad literárním dílem, cvičíme rozpoznávání hlavních myšlenek a dovednost srozumitelně interpretovat, v případě potřeby formulovat otázku a přicházet se subjektivním hodnocením postaveném na logických argumentech.

V případě zájmu pomáháme žákům při přípravě na OČJ a soutěže vyhlašované různými organizacemi.

Pravidelně navštěvujeme divadelní představení i jiné kulturní akce.

V.1.1.II. 2 Spojení oborových a životních dovedností

Výstupy za jednotlivá období

A. Žák 9. ročníku v Českém jazyce a literatuře v **komunikaci**

- Naslouchá, neskáče do řeči při dorozumívání se (zvládá výstavbu soudržného písemného a ústního projevu).
- Podle svých schopností volně reprodukuje text, používá obratně slovní zásobu, odlišuje spisovný a nespisovný projev a rozumí tomu, co říká druhý a umí reagovat.
- Při písemné komunikaci se řídí pravopisnými pravidly.
- Při formulaci hlavních myšlenek textu, při zamyšlení nad literárním dílem a samostatném získávání informací si dá čas na rozmyšlenou, klade otázky k tomu, čemu nerozumí a neostýchá se sdělit, jak porozuměl, přitom toleruje a respektuje i názory druhých.
- Pracuje s hlasem při výrazném čtení, recitaci, při dramatizaci textu volí a rozlišuje i neverbální prostředky.

*ŠVP pro ZV Klíč k dalšímu vzdělávání i k životu
Oddíl V. Učební osnovy, kapitola V.1. 1 Český jazyk a literatura, část V.1.1. II - 2. stupeň
Základní škola Františka kardinála Tomáška Studénka, příspěvková organizace*

- Projevuje zájem o kulturní akce a ústně či písemně vyjadřuje své zážitky, formuluje vlastní názory na umělecké dílo, naslouchá s respektem a tolerancí názorům jiných, diskutuje o nich, pokouší se své názory, nálady a zážitky obhájit a ve vlastním (literárním) textu sdělovat, jak porozuměl.

B. Žák 9. ročníku v Českém jazyce a literatuře v **řešení problému**

- Rozpoznává problém, výstižně, spisovně a srozumitelně formuluje jeho podstatu.
- Na základě znalostí pravopisných jevů lexikálních, morfologických, syntaktických naplňuje postup řešení úkolu, v případě potřeby použije jazykové příručky nebo požádá o minilekci učitele.
- Při formulování vlastních názorů na umělecké dílo, hodnocení navštívených představení, filmových i divadelních, ovládá své city a emoce, nepodléhá manipulaci.
- Zdůvodňuje potřebu správného vyjadřování.
- Vyjadřuje ústně i písemně své zážitky, názory, nálady, je tolerantní k názoru ostatních.
- Hodnotí svůj způsob řešení a výsledek a využije tyto poznatky pro své další učení.

C. Žák 9. ročníku v Českém jazyce a literatuře v **pracovních dovednostech**

- Využívá všech získaných mluvnických, komunikačních i odborných znalostí pro praktický život.
- Při samostatném získávání informací, studijním čtení a při vytváření vlastního textu si rozvrhne své denní činnosti se zřetelem na zásady hygieny, tj. dodržuje rovnováhu mezi duševní a tělesnou činností.

D. Žák 9. ročníku v Českém jazyce a literatuře v **učení se**

- Požádá o pomoc v běžných komunikačních situacích.
- Čte text s porozuměním – pracuje s ním, vybírá potřebné informace a třídí je. Čtený text kriticky hodnotí.
- Přijímá nové poznatky z oboru.
- Samostatně využívá odbornou literaturu a jiné zdroje informací (tisk, internet, ...), správně a výstižně formuluje vhodnými jazykovými prostředky hlavní myšlenky.
- Vytváří si vhodné podmínky k učení (individuální).
- Volí si vhodnou formu, strategii, postup učení se, má-li problém, požádá o pomoc.
- Dává do souvislostí informace z jednotlivých oborů a využívá je, zaujímá vlastní postoje a názory, pokouší se o subjektivní vyjádření v soudržně vystavěném a členěném textu.

- Používá základní pojmy ze všech oblastí jazyka českého, rozumí jejich smyslu a významu.
- Vybírá potřebné informace, třídí je a srozumitelně interpretuje a předává, tvoří otázky a stručné poznámky, rozlišuje fakta, názory a hodnocení.

E. Žák 9. ročníku v Českém jazyce a literatuře v **sociálně personálních dovednostech**

- Při ústním a písemném vyjadřování svých zážitků, nálad a názorů hodnotí práci svou i pracovní skupiny s použitím jazykových prostředků vhodných pro danou komunikační situaci.
- Při práci s texty (odborné, literární, vlastní) požádá o pomoc a sám ji nabízí. Využívá vrstevnickou podporu..
- Přijímá roli ve skupině a přizpůsobuje se změnám a požadavkům, které vyplynou v průběhu práce, hodnotí sebe i druhé.

F. Žák 9. ročníku v Českém jazyce a literatuře v **občanských dovednostech**

- Ve vlastních pracích zaujímá stanovisko ke společenským jevům a situacím.
- Využívá zkušenosti získané četbou k prezentaci svého názoru.
- Vyjadřuje a obhajuje své postoje ke společnosti.

G. Žák 9. ročníku v Českém jazyce a literatuře v **digitální kompetenci**

- Pracuje s digitálními učebními materiály.
- Kriticky pracuje s daty, informacemi a digitálním obsahem.
- Využívá digitální technologie k tvorbě vlastních textů.
- K prezentaci své práce využívá digitální technologie.

V.1.1. II. 3 Rozdělení do jednotlivých ročníků

Co by měl umět žák, když umí Český jazyk a literaturu

6. ročník

- Rozlišuje české hlásky na souhlásky a samohlásky, srovnává rozdíly ve výslovnosti zdvojených souhlásek.

- Orientuje se v rozvrstvení slovní zásoby , odlišuje spisovný a nespisovný projev.
- Vhodně využívá slova neutrální a citově zabarvená, postupně si rozšiřuje slovní zásobu.
- Pracuje s jazykovými příručkami (PČP), orientuje se v knihovně.
- Rozeznává ohebné slovní druhy, identifikuje mluvnické kategorie. Zdůvodňuje jejich použití ve správném vyjadřování.
- Vyjadřuje své myšlenky větou jednoduchou i souvětím, respektuje interpunkci.
- Rozpoznává základní a rozvíjející větné členy, nakreslí graf věty.
- Získané znalosti aplikuje v písemném projevu.
- Vyjadřuje ústně i písemně své zážitky, naplňuje si střídání duševní a tělesné činnosti.
- Popisuje jednoduše a srozumitelně známé předměty a prostředí.
- S využitím vhodných jazykových prostředků sestavuje a píše dopis osobní a zvládne odeslat poštovní zásilku.
- Vybírá a vlastními slovy vyjadřuje hlavní myšlenky textu, srozumitelně požádá o pomoc a sám ji nabídne.
- Zvládá jednoduché písemné i ústní formy komunikace v běžném životě, přijímá roli ve skupině a přizpůsobuje se změnám a požadavkům, které vyplynou v průběhu práce.
- Uvádí příklady jednotlivých forem ústní lidové slovesnosti podílejících se na vývoji české literatury.
- Orientuje se v knize, nalézá fakta o autorovi, ilustrátorovi, nakladatelství, ..., rozpoznává, ke kterému žánru, formě, dílu patří.
- Rozlišuje poezii a prózu, analyzuje jejich formu a porovnává je.
- Interpretuje básně na základě svého čtenářského prožitku.
- Formuluje ústně a písemně dojmy ze své četby, z různých typů textů, návštěvy filmového nebo divadelního představení.

7. ročník

- Identifikuje větnou modulaci vzhledem ke komunikační situaci, dává ji do souvislosti s postojem mluvčího, uvádí příklady.
- Pojmenovává odlišnosti psané a mluvené podoby českého jazyka.
- Rozumí pojmu jádro slovní zásoby a rozlišuje slova jednoznačná, mnohoznačná.
- Rozlišuje a příklady v textu dokládá způsoby obohacování slovní zásoby, orientuje se ve slovníku spisovné češtiny.
- Užívá slova podobného a opačného významu.
- Rozumí české frazeologii a využívá ji k rozšíření své slovní zásoby.
- Ověřuje si vliv společenského prostředí na rozvrstvení jazyka.

- Využívá vrstevnickou podporu.
- Rozeznává neohebné slovní druhy.
- Aplikuje pravidla pro psaní velkých písmen.
- Pracuje s větnými členy holými, rozvitými a několikanásobnými.
- K vyjádření podmětu a přísudku využívá různých slovních druhů.
- Formuluje myšlenky ve správném slovosledu.
- Píše texty na základě svých dispozic a osobních zájmů.
- Vybírá vhodné komunikační prostředky v projevu připraveném i improvizovaném (verbální, nonverbální) vzhledem k situaci
- Orientuje se v základních pojmech souvisejících s divadelní tvorbou.
- V poezii se orientuje v základních prostředcích básnické tvorby
- Rozlišuje literární druhy.

8. ročník

- Respektuje slovní a větný přízvuk, dbá na artikulaci.
- Rozšiřuje si znalosti z oblasti obohacování slovní zásoby a začleňuje do své slovní zásoby správnou podobu slov a jmen cizího původu.
- Vytváří správné tvary přejatých jmen, správně je vyslovuje i píše.
- Aplikuje pravidla interpunkce ve větě jednoduché.
- Orientuje se ve stavbě složitých souvětí a zvládá interpunkci v nich.
- Ověřuje si své znalosti v jazykových příručkách.
- Píše texty na základě svých dispozic a osobních zájmů.
- V komunikaci využívá verbální, nonverbální a paralingvální prostředky a uvědomuje si jejich význam.
- Odhaluje skrytý význam literárního díla a nenechá se zmanipulovat, ovládá své city a emoce při jeho hodnocení, naslouchá s respektem a tolerancí názorům jiných.
- Zařazuje spisovatele do kontextu vývoje literatury.
- Rozeznává méně obvyklé literární formy.
- Rozpoznává základní prozaické formy.
- Porovnává různá ztvárnění téhož tématu v literárním, dramatickém i filmovém zpracování.

9. ročník

- Zdůvodňuje zařazení češtiny ke slovanským jazykům, porovnává ji s ostatními.
- Respektuje zásady členění a modulace mluveného projevu.
- Znalostí o stavbě slova využívá v pravopisu spojeném s obohacováním slovní zásoby.
- Pro danou komunikační situaci volí vhodné jazykové prostředky, dorozumívá se vhodně a výstižně.
- Účelně využívá přímou a nepřímou řeč.
- Orientuje se v rozvrstvení české slovní zásoby.
- Rozlišuje v textu zvláštnosti větné stavby.
- Píše texty na základě svých dispozic a osobních zájmů.
- Dodržuje zásady diskuse na dané téma, svůj názor obhájí - polemizuje, argumentuje.
- Přepracuje text s využitím charakteristických prvků literárních žánrů.
- Orientuje se v nabídce kulturních podnětů.
- Na základě recenzí si dokáže vybrat a sám se snaží o její hodnocení.
- Zkoumá a popisuje prolínání reality a fikce v literatuře.
- Kriticky hodnotí text, informace získané z masmédií, odlišuje fakta od názorů (domněnek) a rozpoznává manipulativní komunikaci.
- Rozpoznává základní rysy výrazného individuálního stylu autora.

	Generalizace	Roč.	Pojmy	Průřezové téma	Poznámka
Zvuková stránka	Aby měl můj projev odpovídající zvukovou podobu, dbám na správnou výslovnost.	6.	Hlásky, samohlásky, souhlásky, zdvojené souhlásky		
		7.	Hlásky-spodoba znělosti		
		8.	Artikulace		
		9.	Větná melodie-použití v běžné komunikaci		

Lexikologie	Chci-li se vyjadřovat pestře a výstižně, musím mít dostatečnou slovní zásobu a pracovat s ní.	6.	spisovný jazyk, nespisovný jazyk, jazykové příručky		
		7.	Slovní zásoba – způsoby obohacování slovní zásoby – odvozování, skládání, zkracování, slova jednoznačná, slova mnohoznačná. Význam slov – homonyma, synonyma, antonyma. Slovo, sousloví, frazeologismus (rčení, přísloví, pořekadla), obrazná pojmenování Slovní zásoba – stavba slova, kořen, předpona, přípona, koncovka		
		8.	Slovní zásoba- přejímání		
		9.	Slovní zásoba – stavba slova a slovtvorba Rozvrstvení slovní zásoby (slang, argot, obecná čeština, ...). Zařazení ČJ do skupiny jazyků. Funkční styly. Archaismy, neologismy, historismy.		
Tvarosloví	Správného vyjadřování docílím používáním vhodných tvarů slov.	6.	Slovní druhy – ohebné Podstatná jména – hromadná, konkrétní, abstraktní, pomnožná, látková Jmenné mluvnické kategorie Jména obecná, vlastní, osobní, místní Přídavná jména – druhy, stupňování přídavných jmen Zájmena – skloňování (můj, tvůj, svůj, její, náš, ten, on, ona, ono) Číslovky – druhy, skloňování (dva, oba) Slovesa – podmiňovací způsob (přítomný, minulý)		

		7.	Slovní druhy- neohebné Příslovce – spřežka, stupňování Předložka Spojky Částice Citoslovce Slovesný rod – činný, trpný Velká písmena		
		8.	Skloňování jmen přejatých Cizí jména vlastní Slovesný vid		
		9.	Nepravidelná slovesa Způsobová slovesa Fázová slovesa		
Skladba	Rozumím-li vzájemným vztahům slov a vět, umím se smysluplně vyjadřovat.	6.	Základní a rozvíjející větné členy Věta jednoduchá, souvětí Interpunkce Grafické znázornění		
		7.	Větný člen – holý, rozvitý, několikanásobný Přísudek – slovesný, jmenný, spona u slovesa, slovesný složený Podmět – vyjádření Věta jednočlenná a dvojčlenná, větný ekvivalent Druhy vět podle postoje mluvčího Věta hlavní a vedlejší		
		8.	Interpunkce ve větě jednoduché, oslovení, citoslovce, samostatný větný člen, přívlástek volný, těsný, přístavek Složitě souvětí – podřadné, souřadné		

			Interpunkce ve složitém souvětí Významové poměry		
		9.	Interpunkce ve větě jednoduché a souvětí. Mluvnický zápor Řeč přímá a nepřímá		
Pravopis	Pro správnou psanou podobu slov využívám pravopisných pravidel.	6.	Předpony a předložky s-z , i-y, u-ú-ů, bě-pě-vě-mě, skupiny hlásek Předložky a předpony s-,z-,vz- Shoda podmětu s přísudkem Jednoslovná vlastní jména.		
		7.	Několikaslovné vlastní názvy		
		8.	Pravopis slov přejatých		
		9.	Pravopis spojený s obohacováním slovní zásoby		
Sloh	Píšu různé druhy textů s ohledem na adresáta, záměr/účel psaní, vybírám formu psaní a vhodné jazykové prostředky.	6.	Vypravování Osnova Jednoduchý popis Zpráva a oznámení, různé typy sdělení Výpisky Dopis osobní, poštovní zásilka,	MED -Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality	
		7.	Charakteristika vnitřní a vnější Vypravování složitějšího příběhu		
		8.	Text s prvky popisu prostředí, atmosféry. Líčení, výrazové prostředky a jejich uplatnění pro vyjádření či zastření názoru a postoje		
		9.	Úvaha, recenze, úřední dopis Složitější texty (střídání časových rovin, podavatel, vypravěč, retrospektiva, ...)	MED - Vnímání autora mediálních sdělení	

	Myšlenky formulují smysluplně a srozumitelně.	6.	Vyprávění, jednoduchý popis, Autorské čtení		
		7.	Popis Autorské čtení		
		8.	Charakteristika, složitější vypravování Autorské čtení		
		9.	Proslov Autorské čtení Verbální a nonverbální komunikace.		

	Generalizace	Roč.	Pojmy	Průřezové téma	Poznámka
Literatura	Setkávám se s různými podobami literárního umění.	6.	Poezie, próza, ústní lidová slovesnost		
		7.	Drama		
		8.	Antická, středověká literatura, renesance, romantismus, realismus (výběr)		
		9.	Moderní básnické směry (výběr)		
	Poezie využívá specifických vyjadřovacích prostředků.	6.	Verš, sloka, rým, epika, lyrika,		
		7.	Metafora, personifikace, přirovnání, metonymie,		
		8.	Druhy lyriky, ironie, sarkasmus, básnické prostředky (výběr)		
		9.	Básnické prostředky (výběr)		
	Umělecké literární dílo ztvárňuje skutečnost specifickými prostředky.	6.	Báje, mýty, pohádky klasické a moderní, ilustrace, respektování zvláštností různých etnik, pověst, regionální literatura, balada,	MUL - Kulturní diferenciacie	
		7.	Drama - související pojmy (scénář, premiéra, repríza, derniéra, tragédie, komedie,		

		8.	nonsensová poezie, naši sousedé v Evropě bajka, jinotaj (alegorie), satira, epigram, sociální balada,	EG - Evropa a svět nás zajímá MED - Kritické čtení a vnímání mediálního sdělení	
		9.	různé typy textů (beletrie, naučné, publicistické, reklama, manipulativní, ...) ,	MED - Kritické čtení a vnímání mediálního sdělení vnímání	